

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/12/marhoffer-nikolett-fontos-bibliografia-szulett-a-tankonyvutatok-szamar-a-04-03-19/>

Márhoffer Nikolett

Fontos bibliográfia született a tankönyvutatók számára!

Gondolatok Molnár-Kovács Zsófia: A tankönyvutató magyar bibliográfiája (2000-2010) c. kötetéről

Molnár-Kovács Zsófia hiánypótló, retrospektív bibliográfiája a Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai sorozat 11. köteteként jelent meg. A szerző az ezredforduló utáni első tíz év tudományos igényű tankönyvi szakirodalmát rendszerezte kézikönyvében. A közepes méretű, praktikus formátumú kötetben 1077 tételt gyűjtött össze 81 oldalon. Kiemelkedő erénye a műnek szakszerű és orientáló struktúrája, amely már önmagában tájékozódási pontként szolgál az irodalom áttekintéséhez. Ahogyan az előszóban F. Dárdai Ágnes írja, a bibliográfia jól illeszkedik a sorozat kiadványai közé, a szerző sokrétű szakirodalom feltáró munkája megkerülhetetlen alapot nyújt a tankönyvutatók számára.¹

A szerző tankönyvutató iránti elköteleződését mutatja, hogy korábbi írásaiban rendre tankönyvi kérdésekkel foglalkozik. Vizsgálata fókuszába kerültek többek között a tankönyvi illusztrációk², pedagógiai lexikonok és enciklopédiák tankönyvképei³, a Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvutató Intézetben fellelhető magyar tankönyvek áttekintése⁴, továbbá vizsgálta a dualizmus kori tankönyvszerzők életútjait is⁵. Elmondható tehát, hogy gyűjtő, rendszerező munkáját alapos szakirodalom feltárás előzte meg.

A tankönyvutatóval foglalkozó szakbibliográfia előzményeként négy munkát jelölhetünk meg: Szokolszky Ágnes „A tankönyv és a tankönyvkiadás szakirodalmi (1968-tól 1978 szeptemberéig)” című munkája Karlovitz János kötetének részeként jelent meg 1980-ban⁶. Ezt követően Mózer Ibolya, Simon Péter és Sz. Balázs Edit 1981-ben kiadott *munkájukban speciálisan a történelemtanítás könyveivel foglalkoztak*, „A történelem könyvei. A történelemtanítás annotált bibliográfiája”⁷. Később ismét Szokolszky Ágnes rendszerezte a tankönyvvel foglalkozó írásokat *1986-ban*: „A tankönyv szakirodalmi (1978-tól 1984-ig)” című *összeállításban*⁸. Végül Csík Tibor és Varga Katalin *kézírtos bibliográfiájukban regisztrálták a tankönyvi irodalmakat* („A tankönyvekre vonatkozó szakirodalom Magyarországon, 1989-1999”)⁹. E sor időszaki folytatásaként jelent meg Molnár-Kovács Zsófia összeállítása.

A szerző időtartam kijelölése alkalmazkodott a témát feldolgozó korábbi munkákhoz, eszerint a 2000 és 2010 között eltelt időszak (történelem)tankönyvi szakirodalmát tárta fel. Felépítését tekintve két fő egységre tagolódik a mű; az első egységben, ahogy azt a cím is jelzi, a „*Tankönyvekről általában – szakirodalmi alapok*” a tankönyvutató általános alapjait ismerteti. A második egység, a „*Történelemtankönyv – kutatás*” speciálisan a történelemtankönyvekkel foglalkozik. A két fő fejezetet a továbbiakban, a szakirodalmi műfajokat jelölő további alegységekre bontja a szerző. Ezek a műfaji elemek a „*Monográfiák, kézikönyvek*”, „*Disszertációk*”, „*Könyvfejezetek, könyvrészletek*”, „*Szak- és folyóiratcikkek*”. Továbbá a „*Szak- és folyóiratcikkek*” című alegység az általános résznél nyolc, a történelemtankönyvekkel foglalkozó speciális részben hét fejezetre tagolódik, ezek a következők: „*A tankönyvutató történeti kérdései*”, „*A tankönyvutató elméleti kérdései*”, „*Tankönyvkiadás, tankönyvkiadói koncepciók*”, „*Interjú, szakmai beszélgetés, kommentár a tankönyvekről, tankönyvkiadásról*”, Tankönyvismertetés, tankönyvkritika” „*Recenzió, könyvismertetés*”, „*Tankönyves konferencia, szakmai rendezvény ismertetése*”, „*Tájékoztató, hírek, közlemények a szaklapokban*”.

A tankönyvkiadásról szóló fejezet a történelemtankönyvekről szóló egységben nem szerepel, hiszen erről a témáról elsősorban általánosságban szóló írások születtek. A

szerkezeti tagolás a tankönyvkutatás bibliográfiai előzményeit áttekintve eltérő, van, ahol évszám szerinti, máshol tartalmi, jelen esetben pedig műfaji, dokumentum típusonkénti felosztással találkozunk. Egy ilyen jellegű kategorizálás jelentős segítséget nyújt az írók közötti eligazodás során, akár kutató, akár érdeklődő olvasó tartja kezében a gyűjteményt. Mindez kiegészül a mű bevezetőjében tett, az egyes fejezetekről és alfejezetekről szóló néhány soros leírással, mely ugyancsak fontos és értékes része a gyűjteménynek.

Ahogy azt a szerző is írja bevezetőjében, bizonyos tételek több fejezethez is besorolhatók lehetnének.¹⁰ (Ez a legtöbb bibliográfia esetében felmerülő probléma.) Ugyanakkor a szerző szigorú rendszerező elvet követve elsősorban a szakirodalom műfaji besorolását tartja szem előtt, ezzel teremtve meg a kötet letisztult, egyszerű, ezáltal könnyen átlátható szerkezetét. Látható a dokumentum gyűjtőkörén, hogy nem csak korban ölel fel széles spektrumot, de a feldolgozott repertóriumok szintjén is, hiszen különszámok, mellékletek és kéziratok is megtalálhatók a bibliográfiában.

A kötetre jellemző gondolatiság küllemében is megmutatkozik; egy nyitott könyv stilizált képe látható a borítón, amely ránézésre is következtetni enged a tartalomra. Nem szerepel azonban az alcím e felületen, melynek feltüntetése szerencsés lett volna, hiszen a bibliográfia nem csupán általában foglalkozik a tankönyvekkel, hanem sajátosan a történelemtankönyvekre is kitér, ez azonban a borítóról nem derül ki. Továbbá megkönnyítette volna a bibliográfiai tételek azonosítását, ha a szerző sorszámokat rendel a tételekhez. Ez nem elvárás a bibliográfia műfajában, mégis gyakran alkalmazzák a szerzők. Ugyanakkor az egyes tételek egyszerűbb hozzáférést segíti, hogy adott esetben az internetes elérési linket is feltünteti a szerző a tételek alatt. E gyakorlat kiterjesztése jelentős segítséget nyújthat a jövőben a bibliográfiaikat használók számára. A visszakeresést segíti a névmutató, amely szintetizálja az azonos szerző által jegyzett bibliográfiai leírásokat.

Az 1970-es évektől kezdve vállalkoznak arra bibliográfia-készítők, hogy regisztrálják és feldolgozzák a tankönyvkutatással foglalkozó jelentős mennyiségű írásművet. Ezt a kutatómunkát folytatta Molnár-Kovács Zsófia, amely folyamat során a 2000 és 2010 között megjelent tankönyvi szakirodalmat gyűjtötte és kategorizálta. Kötetében olyan rendszerben dolgozza fel a bibliográfiai tételeket, amellyel nemcsak kiindulási pontot ad, hanem az eligazodás alapját is megteremti a tankönyvkutatás iránt érdeklődők számára.

RECENZÁLT KÖTET

MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia (2013a): *A tankönyvkutatás magyar bibliográfiája (2000-2010). Különös tekintettel a történelemtankönyvek vizsgálatára.* A Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai 11. Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár, Pécs, 81.

IRODALOM

- Csík Tibor – VARGA Katalin (összeáll.) (2000): *A tankönyvekre vonatkozó szakirodalom Magyarországon, 1989-1999.* (kézirat) OPKM, Budapest.
- MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia (2012a): A magyar pedagógiai lexikonok „tankönyv-képe”. A tankönyvi szócikkek tematikus vizsgálata. In: KOZMA Tamás – PERJÉS István (szerk.): *Új kutatások a neveléstudományokban 2011.* Közoktatás, pedagógusképzés, neveléstudomány. A múlt értékei és a jövő kihívásai. MTA Pedagógiai Tudományos Bizottsága – ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 143-153.
- MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia (2012b): *Magyar tankönyvek a Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvkutató Intézetben.* Történelemtanítás. XLVII. (Új folyam III.) 2-4. sz.

<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/01/molnar-kovacs-zsofia-magyar-tankonyvek-a-georg-eckert-nemzetkozi-tankonyvkutato-intezetben-03-02-18/> (2013. október 17.)

- MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia (2013b): A tankönyvi illusztráció-kutatás historiográfiája. In: ANDL Helga – MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia (szerk.): *Iskola a társadalmi térben és időben 2011-2012.* I. kötet. PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola, Pécs, 147-155.
- MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia (2013c): A tankönyvszerzői életutak párhuzamai: Tankönyvszerzők a dualizmus kori Magyarországon a középiskolai egyetemes történelemtankönyvek tükrében. *Történelemtanítás, XLVIII.* (Új folyam IV.) 1. sz. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/04/molnar-kovacs-zsofia-a-tankonyvszerzoi-eletutak-parhuzamai-04-01-03/> (2013. október 17.)
- MÓZER Ibolya – SIMON Péter – SZ. BALÁZS Edit (1981): *A történelem könyvei. A történelemtanítás annotált bibliográfiája.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- SZOKOLSZKY Ágnes (1980): *A tankönyv és a tankönyvkiadás szakirodalma. 1968-tól 1978 szeptemberéig.* In: KARLOVITZ János (szerk.): *Tankönyvekről – mindenkinek.* Tankönyvkiadó, Budapest, 233-277.
- SZOKOLSZKY Ágnes (összeáll.) (1986): *A tankönyv szakirodalma 1978-tól 1984-ig.* In: KARLOVITZ János (szerk.): *Tankönyvelméleti tanulmányok,* Tankönyvkiadó, Budapest, 184-217.

JEGYZETEK

- ¹ MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia (2013a): *A tankönyvkutatás magyar bibliográfiája (2000-2010). Különös tekintettel a történelemtankönyvek vizsgálatára.* A Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai 11. Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár, Pécs, 7.
- ² MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia (2013b): A tankönyvi illusztráció-kutatás historiográfiája. In: ANDL Helga – MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia (szerk.): *Iskola a társadalmi térben és időben 2011-2012.* I. köt. PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola, Pécs, 147-155.
- ³ MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia (2012a): A magyar pedagógiai lexikonok „tankönyv-képe”. A tankönyvi szócikkek tematikus vizsgálata. In: Kozma Tamás – Perjés István (szerk.): *Új kutatások a neveléstudományokban 2011.* Közoktatás, pedagógusképzés, neveléstudomány. A múlt értékei és a jövő kihívásai. MTA Pedagógiai Tudományos Bizottsága – ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 143-153.
- ⁴ MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia (2012b): *Magyar tankönyvek a Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvkutató Intézetben.* Történelemtanítás. XLVII. évf. (Új folyam III.) 2-4. sz. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/01/molnar-kovacs-zsofia-magyar-tankonyvek-a-georg-eckert-nemzetkozi-tankonyvkutato-intezetben-03-02-18/> (2013. október 17.)
- ⁵ MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia (2013c): A tankönyvszerzői életutak párhuzamai: Tankönyvszerzők a dualizmus kori Magyarországon a középiskolai egyetemes történelemtankönyvek tükrében. *Történelemtanítás, XLVIII. évf.* Új folyam IV. 1. sz. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/04/molnar-kovacs-zsofia-a-tankonyvszerzoi-eletutak-parhuzamai-04-01-03/> (2013. október 17.)
- ⁶ SZOKOLSZKY Ágnes (1980): *A tankönyv és a tankönyvkiadás szakirodalma. 1968-tól 1978 szeptemberéig.* In: KARLOVITZ János (szerk.): *Tankönyvekről – mindenkinek.* Tankönyvkiadó, Budapest, 233-277.
- ⁷ MÓZER Ibolya – SIMON Péter – SZ. BALÁZS Edit (1981): *A történelem könyvei. A történelemtanítás annotált bibliográfiája.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- ⁸ SZOKOLSZKY Ágnes (összeáll.) (1986): *A tankönyv szakirodalma 1978-tól 1984-ig.* In: KARLOVITZ János (szerk.): *Tankönyvelméleti tanulmányok,* Tankönyvkiadó, Budapest. 184-217.
- ⁹ CSÍK TIBOR – VARGA KATALIN (összeáll.) (2000): *A tankönyvekre vonatkozó szakirodalom Magyarországon, 1989-1999.* (kézirat) OPKM, Budapest.
- ¹⁰ MOLNÁR-KOVÁCS (2013a) 10.